תלמוד ירושלמי · מפרשים · חידושי רידב״ז על תלמוד ירושלמי · סדר זרעים

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי ערלה

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי ערלה

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-רידבז-על-תלמוד-ירושלמי-ערלה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 7
הלכה ג 8
הלכה ד 11
הלכה ה 13
פרק ב 13
הלכה א 13
הלכה ב 18
הלכה ג 19
הלכה ד 20
הלכה ה 21
הלכה ז 22
הלכה ח 23
הלכה ט 23
פרק ג 24
הלכה א 24
הלכה ב 26
הלכה ג 27
הלכה ד 28
הלכה ה 28
הלכה ז 29

פרק א

הלכה א

מעתה אותו של מאכל אפילו חישב עליו לסייג יהא חייב ת"ל ונטעתם כל עץ מאכל. כן גי' הגר"א ז"ל בשנו"א וה"פ ת"ל ונטעתם ר"ל דצריך לנטוע לשם עץ מאכל אבל אם נטעו שלא לשם עץ מאכל פטור:

ר' יוסי למד דבר מתחלתו ממשמע שנאמר שלש שנים וגו' וכי אין אנו יודעים שבעץ מאכל הכתוב מדבר מה ת"ל ונטעתם כל עץ מאכל את שהוא למאכל חייב לסייג לעצים ולקורות פטור. פי' התוי"ט ז"ל דזה קאי אדברי ר' יוסי דס"ל דבאילן אחד הפנימי למאכל והחיצון לסייג הפנימי חייב והחיצון פטור מפרש ר' יוסי הטעם משום דעץ מאכל מיותר דהא ילפינן מלא יאכל אלא ע"כ דמלמד דאפילו באילן אחד אינו חייב רק חלק המאכל שבו וכן ר' יונה למד זאת מסיפא מתאכלו את פריו ידעינן שהוא עץ מאכל אלא ע"כ דבא ללמדינו הך דינא דר' יוסי דמתניתין:

יאות ארשב"ג מ"ט דרבנן א"ר זעירא במשנה סדר נטיעותן לעצים ברוצף. פי' דכשעושה אותן רצופין ניכר שזו היא לעצים:

מהו שיהו חייבין במעשר. פי' אם נטע לעצים מהו שיהא חייב במעשרות די"ל דאזלינן בתר מחשבתו כיון דנטעו לשם עצים בטולי בטלי' מן אוכל וביטול הוי כמו הפקר והוי לענין אוכל כמו הפקר דמופקר האוכל שבו ופטור מן המעשרות הגם דלא הוי הפקר בעצים אבל מכיון דמופקר מן אוכל חשיב לענין מעשרות כהפקר. ע"ז אמר רבי בא בר ממל דחייב מן הדא ובא הלוי וגו' דכל עיקר דהפקר פטור ממעשרות הוא משום דידך וידו שוין בו וא"כ בזה נהי דהוי הפקר אבל אין ידך וידו שוין בו ולא חשוב פטורא דהפקר זה לפוטרו מן המעשרות ור"ה בשם ר"י אמר פטור מן הדא כוסבר וכו' קלחין יחידין לא בטלה דעתו:

א"ר מתיא מן דבתרה. ומה שנדפס בתרתה הוא ט"ס וצ"ל מן דבתרה מקום שאין שאין הרוב משמרין אפילו חישב פטור כצ"ל וכן גרס המהרא"פ ז"ל:

ר"י בשם רשב"י גפן שעלת במקום חורשין פטורה מן הערלה. והא תנינן העולה מאליו חייב בערלה. ומשני תמן במקום ישוב ברם הכא במקום חורשין א"ר יוסי אפילו נטעה א"ר אלעזר הדא דתימא שאינה עושה כדי טפילתה. כן גירסת הגר"א ז"ל בכי"ק:

חזר ר"ח ואמר אתרוג שנטעו למצותו חייב בערלה ופריך ולא כן תנינן ולקחתם לכם לא מן המצוה. פי' ר"ל לא משל איסור אכילה והנאה וכגון הקדש וה"נ הרי הוקצה למצותו ואסור לאכלו רק לאחר שיצא בו כדאיתא במס' סוכה ע"ש ומשני כמו דמחלק במס'

סוכה פ"ג ה"א בין שופר ללולב תמן ולקחתם לכם בדמים לא מן המצוה ר"ל דבעינן תרתי דין ממון ודין היתר אכילה וע"כ ממעטינן מצוה כגון מע"ש דל"ל בי' דין ממון עיי' במס' סוכה דף ל"ה וכן במיוחד למצוה דל"ל בי' היתר אכילה ג"כ לא יצא אבל בשופר אפילו של איסור הנאה הרי כתיב יהי' לכם ומרבינן מיהי' אפילו איסור הנאה וה"נ גבי ערלה כתיב יהי' לכם ומרבינן מיהי' דמ"מ אפילו נטעו למצוה ופריך מה בינו למשמר פירותיו לעצים דהא אינו משמרו לאכילה אלא למצוה והוי כמשמרו לעצים ומשני דלא דמי דבמשמר לעצים כשם שהוא רוצה בפריו כך הוא רוצה בעצמו ר"ל כשם שהוא רוצה שיגדל הפרי כן הוא רוצה לעצם האילן ולא נקרא נוטע לפרי אלא לשם עצים משא"כ הכא באתרוג רוצה הוא בפריו ואינו רוצה בעצמו ר"ל דכל עיקר שנטע להאילן הוא רק משום שיגדל הפרי הזה ולא לצורך גוף האילן והתורה חייבה בערלה כל הנוטע אילן לא לשם גוף האילן אלא לשם פרי ולא פטר רחמנא רק בנוטע לשם גוף האילן ואפילו באילן שעושה פרי אם נוטע אותו לשם עצים הרי לא נטעו כל עיקר האילן לשם פרי דהא רוצה בעיקר האילן כמו בהפרי ונטיעתו הוא לשם גוף האילן ועוד מן הדא דאמר ר"ח ר"ל ועוד אפילו תימר דבנוטע גוף האילן לשם שיהא פירותיו לעצים ולא לצורך גוף האילן. נמי נקרא נוטע לעצים מ"מ הכא באתרוג נוטע אותו לשם פרי מהדא דאמר ר"ח מדכתב רחמנא באתרוג פרי ואם תאמר עצמו ר"ל דאם תימר דנקרא לשם עצים א"כ האיך יוצא בה י"ח בסוכות א"ו דנטיעתו הוא לפרי ולא לעצים ולא איכפת לן מה שאינו משמרו לאכילה כיון דע"כ משמרו לשם פרי לא הוי כמשמרו לעצים מה דמי לה זית שנטעו להדליק בו בחנוכה בזה י"ל דדמי לשמר שדהו לעצים ולא לשם פרי כי ע"ז א"צ שם פרי ע"ז אמר דז"א דחנוכה מדרבנן האיך יפטור ערלה דאורייתא אלא דדמי שנטעו להדלקת מנורה בבהמ"ק דבזה הוי דאורייתא וא"צ ע"ז שם פרי ע"כ בזה י"ל דפטור מן הערלה דדמי לנוטע לעצים:

נטע שנה ראשונה לסייג מכאן ואילך חישב עליו למאכל מכיון שחישב עליו מחשבת חיוב יהא חייב. ר"ל דאפילו בשנה הראשונה חייב ופריך והתנינן ר' יוסי אומר אפילו הפנימי למאכל כו' וא"כ ה"נ נימא דבשנה הראשונה יהא מותר משום ערלה ומכאן ואילך יהא אסור משום ערלה ומשני תמן למאכל הוי לעולם ולסייג הוי ג"כ לעולם משא"כ הכא דכיון דלא הוי לעולם לסייג אמרינן מכיון שעירב בו מחשבת חיוב חייב:

נטעו ג' שנים לסייג מכאן ואילך כו'. מהשנו"א ז"ל מוכח דגרס זאת לקמן בתר ותוספתו חייב וכאן גרסינן תחילה הוסיף תוספתו מהו. פי' אם בהפרי עצמו בנטעו לשם סייג ואח"כ חישב על תוספת הפרי גופיה למאכל וניתוסף האיך הדין בזה התוס' דהא הכא

הוי עד התוס' לעולם לסייג והתוס' לעולם למאכל ודמי לחיצון ופנימי אי לא דשדינן תוספת בתר עיקר ולא דמי גם כן לתחתון ועליון דהא הכא תוספת ועיקר ענין אחר הוא ע"ז ס"ל לר' ירמי' דפטור וע"ז אמר ר' יוסי הדא דר' ירמי' מתחמיא קשיא ר"ל דמתחזי לכאורה דקשה ובאמת ניחא ומפרש כהדא דתני שדה שהביאה שליש לפני עכו"ם ולקחה ממנו ישראל כו' וחכ"א התוספת חויב. ר"ל דמזה משמע לכאורה דקשה על הא דר' ירמי' ובאמת ניחא כדמסיק והכא עיקרו פטור ותוספתו חייב בתמי' ר"ל דהא הכא עיקר החיוב דערלה הוא על הנטיעה וכיון דהנטיעה הי' בפטור בעיקרו א"כ האיך חייב על התוספת ולא דמי למעשר דהתם לא שייך עיקר אלא תרווייהו כהדדי נינהו דהא לא כתב שם רחמנא החיוב מעשר על מעשה הזריעה וע"כ מה שנתגדל בפטור פטור ומה שנתגדל בחיוב חייב משא"כ הכא דהוי עיקר ותוספת והשתא גרסינן הא דלעיל נטעו ג' שנים לסייג מכאן ואילך חישב עליו למאכל מהו לענין נטע רבעי וע"ז א"ר יוחנן דברי ר' ישמעאל כל שאין לו ערלה אין לו רבעי ר"י בעי עד שיהא ג' שנים ערלה ע"ז נחלקו ר' יונה ור' יוסי בפירושא דהאיבעיא דר' יוחנן דר' יונה ס"ל דעיקר ערלה מיבעיא לי' דכיון דאינו ערלה כל ג' שנים לא הוי ערלה כלל והלכך בשנטעו לסייג ונמלך אחר ב' שנים על אכילה לא הוי ערלה כלל כיון דלא הוי כל ג' שנים ערלה לא הוי ערלה כלל רק בשנטעו מתחלה על ב' שנים לסייג ושנה השלישי למאכל בא במחשבה דהוי כל הג' שנים ערלה מה שאין כן בנמלך כיון דלא הוי ב' שנים הראשונים ערלה לא הוי ערלה לשנה אחת ולא הוי ערלה כלל ור' יוסי ס"ל דהאיבעיא הוי על רבעי דלעולם לענין ערלה פשיטא לי' דהוי ערלה על שנה אחת רק דמיבעיא לי' אם הוי נטע רבעי בשלא הי' לו כל ג' שני ערלה קודם:

תני אילן שמקצתו נטוע בארץ כו' כאילו כולו בארץ דברי רבי רשב"ג אומר צד הנטועה בארץ חייב צד הנטועה חו"ל פטור. ע"ז מפרש ר' אבהו בשם ר"י הא דקאמר רבי כאילו כולו בארץ לאו דיהא חייב לגמרי אלא כאילו טבל וחולין מעורבין זה בזה:

ר' זעירא בשם ר"י שורש הפטור פוטר ופריך מה כרבי דס"ל דשרשין חיין זמ"ז דאי כרשב"ג כל צד באנפי נפשיה קאי ע"ז משני דז"א דד"ה היא הכא דהא דס"ל דשורש פטור פוטר מיירי דהשורש פוטר מקום מיוחד והשריש לאילן אחר חבירו [חבירו קאי על אילן חבירו כמו לקמן בה"ג גבי אתרוג]. כמו ילדה שסיפקה בזקינה לקמן בה"ג דלכ"ע פטור משום דהשרשי הזקינה פוטרין להזקינה אבל בפלוגתא דרבי ודרשב"ג דמיירי דמקצת שרשיו בארץ ומקצת בחו"ל דכיון דשורש הפטור אינו פוטר למקום מיוחד אליבא דרבי בזה לא נקרא שורש פטור ותלי בפלוגתא דרבי ודרשב"ג ואין להקשות לרשב"ג דס"ל

דצד דבחו"ל פטור אם כן הוי שרשי פטור ויפטרו לצד דבארץ ג"כ ז"א דמיירי במפסיק צונמא ואינו משריש לצד השני כדאיתא במס' גיטין דף כ"ב ע"א ופריך שורש פטור פוטר והתנינן ר"י אומר אפילו הפנימי למאכל כו' וקשה הא בכאן יש שורש פטור דפוטר מקום מיוחד צד החיצון ומשני משום דראוי לחשוב עליו ולחייבו ר"י בשם ר"י שרשים אין בהם ממש אר"ז לר"י בפירוש שמעתנא מר"י דשרשים אין בהם ממש או דילמא דאדכרתן מה דאמר בביכורים דאמר שם דשרשים אין בכוחם לפטור וא"כ זה לא שייך רק בביכורים משום תנא יהושע דאל"כ יתבטל כל המצוה דביכורים דשרשים של זה יבטלו ביכורים של זה דבעינן כל הגידולין מאדמתך כדאיתא כן מפורש בירושלמי במס' ב"ב דף פ"ב עיי"ש אבל גבי ערלה לא שמעת דשרשים אין בהם ממש כדמסיק אר"ז הדא דתימר שרשים אין בהם ממש בשהשרישו מחו"ל לארץ אז אין ממש בשרשים לפטור אבל להיפך בנטוע בחו"ל ונתפשטו השרשים בארץ יש ממש בהשרשים לחייב וכל זה הוא רק בלא שורש פטור דפוטר במקום מיוחד אלא שרשים בעלמא אבל אם סיפקה לזקינה פטור דהא הוי שרשי פטור ופוטר וכן אם סיפק לאילן של חו"ל פטור דהוי שרשי פטור ולהקדש חייב אע"פ שסיפקו לאילן של הקדש ופן אם נטעו ואח"כ הקדישו דלאחר ההקדש השרשים משרישים למקום פטור מיוחד מ"מ אין דינן כשרשי פטור לפטור וחייב וכן לצד העליון ולתחתון משום דהקדש ראוי לפדותו וצד העליון והתחתון ראוי לחשוב עליו. ופריך ר' יוסי כרשב"ג ע"כ חלוק צד החיצון מצד הפנימי משא"כ לרבי צריך להיות אוירא מבלבל והוי איסור והיתר מעורבין זב"ז ומשני דלא דמי דאפילו דאוירא מבלבל מ"מ כיון דתלי בדעתו ומחשבתו והוא חושב עליו לסייג מהני מחשבתו לפטור החיוב ואין להקשות לרבי למה בשהשרישו מחו"ל לארץ אין ממש הא לרבי יש ממש דהוי טבל וחולין מעורבין ז"א דרבי מיירי בשנטע גם חצי אילן בארץ וחצי בחו"ל א"כ גם החלק דחו"ל כיון דאוירא מבלבל חייב והוי טבל וחולין מעורבין משא"כ בשעומד כל האילן בא"י אז אין השרשים דחו"ל מחייבו:

הלכה ב

מחלפא שיטתי' דר' ישמעאל תמן הוא אמר היא הקמה היא שבירה. גי' הגר"א ז"ל בכי"ק היא הקמה היא עזיבה ר"ל הקם תקים עזב תעזוב היא שבירה היא נתיצה כו':

אר"י בר' בון תיפתר כרשב"א דתני רשב"א אומר משמו הנוטע לרבים כו'. גי' הגר"א ז"ל בכי"ק הנוטע חייב בערלה עלה מאליו פטור מן הערלה הנוטע לרבים חייב בנוטע בתוך שלו הנוטע לרבים בר"ה פטור כן גי' הגר"א ז"ל ביכ"ק וה"פ דלפ"ז אף ר"י מודה בנוטע בתוך שלו לרבים חייב א"כ לא קשיא אר"י למה חייב בירושלים דהוי נמי רבים:

תני עכו"ם שהרכיב אילן מאכל ע"ג אילן סרק כו' חייב בערלה ערלה מאימתי. תיבת ערלה מחק הגר"א ז"ל בכי"ק וה"ג חייב בערלה מאימתי הוא מונין לו ר"ל במרכיב מאימתי המנין לשני ערלה אם מזמן הרכבה או מזמן נטיעה ע"ז קאמר דמונין משעת נטיעת האילן ולא מזמן הרכבה ע"ז קאמר רשב"ל ובלבד בדברים שהם באין במחשבה ר"ל שלא הרכיב ע"ג אילן סרק לגמרי אלא ע"ג סרק שיכול לבוא לתורת אוכל במחשבה כגון חרובה צלמונה וכו' אבל אם הרכיב ע"ג ערבה דהוא סרק גמור ע"כ דמונין מזמן הרכבה דחשיב ההרכבה כאילו נטוע בארץ ר' יוחנן אמר אפילו ערבה ר"ל אפילו הרכיב ע"ג ערבה דהוא סרק גמור מ"מ מונין משעת נטיעת הערבה. ופריך והתנינן אין נוטעין ואין מבריכין כו' ואם נטע כו' יעקור. ע"ד דרשב"ל פתר לה בערבה ר"ל דרשב"ל מוקי להברייתא הזאת בערבה דאז מונין משעת ההרכבה ע"כ מכיון שהרכיב ערב שביעית פחות משלשים יום לפני ר"ה נמצא דכיון דישראל מונין לשביעית ימנה משעת הרכבה. אבל לר' יוחנן קשיא דלמה יעקר הא כל הטעם דיעקור הוא משום דישראל מונין לשביעית ולדידי' המנין הוא מזמן הנטיעה. ומשני שניא היא שהן מתאחין בשביעית פי' דהוא משום מלאכת שביעית דבהרכיב פחות מל' יום מתאחד הוא עם האילן בשביעית והגם דעלתה לו השנים להרכבה משנת נטיעת האילן מ"מ האיחוד הוא בשביעית א"כ לא קשיא מהאי ברייתא על ר' יוחנן והיידא אמרה דא ר"ל אבל מאיזה ברייתא אמרה כן דמנין השנים מתחילין מזמן הרכבה ולא מזמן הנטיעה דיהי' קשיא לר' יוחנן הוא מהאי ברייתא הנוטע והמבריך והמרכיב שלשים יום לפני ר"ה עלתה לו שנה שלימה וכו' פחות משלשים יום לא עלתה לו שנה כו' א"כ מוכח בפירוש דמנין השנים דאימתי עולה לו שנה הוא מזמן ההרכבה דקחשיב בפירוש עלית שנה ע"ז תני ר' יהושע אוניא לית כאן מרכיב ר"ל דל"ג במתניתא מרכיב ע"ז א"ר אבא מרי אפילו כרשב"ל לית כאן מרכיב ר"ל דאפילו לרשב"ל דס"ל דמשכחת לה דמנין השנים יהיה משעת הרכבה ושפיר ניחא הא דתני עלתה לו שנה ולא עלתה לו שנה כגון שהרכיב ע"ג אילן ערבה מ"מ ע"כ דל"ג בברייתא הזאת מרכיב דהא בברייתא הזאת תני לשון לכתחלה דמותר להרכיב בתחלה ובאמת אינו מותר אלא לשעבר ר"ל בדיעבד שייך למיתני בדין דהמרכיב אבל לא לשון בתחלה וכיון דתנינן בברייתא לשון לכתחלה ע"כ דל"ג בברייתא הזאת מרכיב:

ר' יונה מפיק לישנא כלי חרש עומד בפני השרשים. פי' בתמי' כן פי' הגר"א ז"ל:

הלכה ג

חזקיה שאל פחות מכאן כתלוש. ר"ל אם אינו מחזיק שיעורא דמחט חשוב כתלוש לענין גיטי נשים וכו' או דילמא דבפחות משיעור זה חשיב אינו יכול לחיות בנעקר אבל אינו

חשוב כתלוש אלא כמחובר אמרין חזר חזקי' מן ההיא שאלה אמר ר' יונה מן הדא חזר בו ר"ל דיודעין אנו דחזר בו מן הדא דאר"י בשם ר' ינאי מכיון שיש כמחט של מיתון דבר ברי שיש לו שלש שנים לענין אם הי' ספק ערלה וע"ז שאל חזקי' אם בשהחזיק שליש מחט אם אמרין דבר ברי שיש לו שנה וכן ב' שלישי מחט דבר ברי שמחזיק ב' שנים וכיון דשאל חזקי' כן ע"כ דהדר בו מן האיבעיא הראשונה דאל"כ האיך שאל כן דהאיך ס"ד דפחות מן מחט חשוב כתלוש כיון שיש בו השרשה גדולה כזה של שנה ושל שנתים וע"כ דאין ספק דחשוב כמחובר רק דאינו יכול לחיות בלא עפר אבל לע"ע חשוב כמחובר וע"כ דמוכח דהדר בי' מהאיבעיא הראשונה ומסיק ר' יונה בטעמא דחזקי' דהדר בי' מן מילתי' חזר בי' ר"ל משום הדבר הזה גופא הדר בי' מהא גופא דאמר ר"י בשם ר' ינאי מכיון שיש בו כמחט דבר ברי שיש לו ג' שנים ור' יוסי ס"ל אפילו יש בו ג' שנים אין בו כמחט אלמא דשיעורא דמחט בעי משך שנים הרבה ג' שנים או יותר וא"כ ע"כ דאפילו בפחות משיעורא זה הוי ג"כ השרשה של כמה שנים. והאיך נחשיבהו לתלוש השרשה של כמה שנים:

אילן שנעקר ובו בריכה ובו ברכה. ר"ל דלא תיתני בריכה אלא ברכה דהשם שלו הוא ברכה משום דיש בו ברכה ממש והאיך שייך למיתני בריכה ר"ה בשם ר"י ובו בריכה ר"ל דגרסינן בריכה כדמפרש ר' מנא דגם בבני אדם יש ששמותיהן בריכה מגזרת בוא ברוך ה' גבי אליעזר עבד אברהם דלא קאמר בוא אליעזר אלא בוא ברוך ה' ונקרא אליעזר בשם ברוך וע"כ קוראין מגזרה זו שמות בני אדם בריכה על שם הברכה ממש דברכו לאליעזר עבד אברהם וע"כ הוי השם בריכה גם בבני אדם מגזרה זאת [ואצלינו נקראים ג"כ שמות בני אדם לזכר ברך ולנקיבה ברכה ממקור הזה שקראו לאליעזר עבד אברהם בשם ברוך על שם הברכה ממש] ועל כן נקראת ההברכת אילן בשם בריכה ג"כ על שם הברכה שבו ולא תצטרך להגי' המתניתין ולתני ברכה דהא קורין לשם בריכה ג"כ משום הברכה שבו:

ר' יוסי בשם ר' יוחנן שרשים אין בהם ממש. פי' אין בכוחם לפטור וסתמא קאמר אפי' סיפקה לזקינה דשרשי פטור דזקינה אינו פוטר אר"ז לר"י בפירוש שמעתנא מר"י או משיטתי' דאמר ר"י ר"ל משיטתי' דאמר בעלמא ותניא כוותי' דר' יוחנן דנטעו ואח"כ הקדישו חייב אע"פ שכעת השרשים משרישים ומפעפעין למקום מיוחד של פטור דהקדש עכ"ז אינו פוטר וע"כ אמרת משמו דר' יוחנן דשרשים אין בהם ממש לפטור אפילו בסיפקה לזקינה ומתניתין דידן כר' יהודא דס"ל דמתאחו עד שלא השרישו כדאמר לעיל ז"א דלא דמי הקדש לסיפקה לזקינה דבהקדש ראוי לפדותו משא"כ בזקינה וכן

בסיפקה לצד העליון והתחתון ראוי לחשוב עלה משא"כ זקינה וחו"ל כמפורש לעיל סה"א ושם מבואר באריכות וקצר כאן וסמך על הא דלעיל כדרך הירושלמי בכ"מ:
ר' אבהו בשם ר' יוחנן אתרוג שחנט בשנת ערלה ויצא בשנת היתר וסיפקו לחבירו אפילו מוסיף כמה אסור שאין גידולי איסור ר"ל גידולין הבאין מן פרי איסור מעלין את האיסור. ר"ל אע"פ דהגידולין הניתוסף הוי של היתר מ"מ אפילו מוסיף כמה אסורין משום שאין מבטלין גידולי היתר את האיסור מפני שהן גידולי פרי איסור ומסיק דלפ"ז בילדה שסיפקה לזקינה טהורה הילדה דהא עדיין לא הוי עלה פירות איסור וכיון שסיפקה מטהרה הזקינה להילדה שלא תיאסר לכתחלה כלל מן איסור ערלה דאין תימר לא טהרה אפילו מוסיף כמה אסור ולמה מסיק דאין גידולי איסור מעלין לה הא הגידולין גופייהו אסורין והו"ל למיתני סתם אפי' הוסיף כמה אסור. א"ו דהגידולין הנוסף מותרין משום דנובעים מהשרשי היתר אך דאסורין משום חלק האיסור שבהם מחניטה דשנות ערלה דאין לה ביטול. וע"ז קאמר ר"ז בשם רבנן אתרוג שחנט בשנת ערלה ויצא בשנת היתר אפילו הוסיף כמה אסור ולוקין עליו בכזית [ותיבת וסיפקו לחבירו מחק הגר"א ז"ל] ר"ל דכאן הגידולין ג"כ אסורין ע"כ אם יש בו כזית בס"ה לוקה וא"צ להיות כזית באיסור לבד הגידולין משום דהגידולין בעצמן ג"כ אסורין. ע"ז פריך ר' מיישא לר"ז דהא תרתין מילין הללו סתרי אהדדי דהתם אמרינן הטעם משום דאין הגידולין מעלין את האיסור משמע מזה דהגידולין בעצמן מותרין ולפ"ז צריך ללקות רק לפי חשבון ר"ל אם יש כזית מהעיקר לבד מהגידולין ע"ז משני לי' דלא דמי דהתם מיירי בסיפקו למקום פטור ע"כ הגידולין מותרין משא"כ הכא בדלא סיפקו למקום פטור הגם דהגידולין דכעת נובעים משרשים המותרין אבל הפרי האסורה שנובעים ממנה מבטל להיתר דהשרשים ונקרא חי מחמת עצמה ר"ל מן הפרי גופה ע"כ הגידולין ג"כ אסורין. וע"ז קאמר מעתה בניחותא ר"ל דמעתה דס"ל דבסיפקה אזלינן בתר השרשים ובלא סיפקה אזלינן בתר עיקר הפרי לפ"ז אם סיפק ממקום אחר אצלו ר"ל אל הפרי הזה שיצא בשנת היתר ונתגדלו פירות חדשים ולא מה שניתוסף הפרי הזה גופה דאז אין הפרי אוסר אלא אזלינן בתר השרשים ונמצא דמטהר הוא ע"י סיפוק את אחרים כמו בשסיפק הוא מאחר לא אזלינן בגידולין שנתחדשו בתר עיקר הפרי כיון דחי מחמת הסיפוק ולא מעיקר הפרי נטהר הוא מאחרים כן נמי בשסיפקו אחרים לו ר"ל אפילו סיפקו לגוף הפרי לא אזלינן בתר עיקר הפרי כיון דאינו חי מעיקר הפרי אלא מהשרשי' המותרין וכמו דמסיק מעתה אתרוג שחנט בשנת הערלה ויצא בשנת היתר וסיפקו לחבירו וחבירו בחבירו וכן חבירו שסיפקו לזה טהרו זה את זה ר"ל הוא שסיפקו לאחרים נטהרו הגידולין שנתחדשו וחבירו שסיפקו

לו אח"כ נטהר ג"כ כמו דזה מטהר לזה כן נמי זה מטהר לזה דע"י סיפוק נטהרין הוא נטהר מאחרים ואחרים נטהרו מאתו הגם דהפרי עצמו אסור מפני חלק האיסור שיש בו אבל פרי חדשה שבאה ע"י הסיפוק שסיפקו להפרי הזה מותר:

לא סוף דבר בריכה אלא אפילו אילן. פי' בשנו"א ז"ל דה"ה בדינא דריש' באילן שנעקר ובו בריכה:

א"ר ירמי' תיפתר בשר בבשר. דמאי דפליגי באחד ומאה או בא' מס' הוא בשר בבשר אבל גבי תבלין מודו א"ר יוסי היא בשר בבשר היא שאר כל האסורין. פי' המהרא"פ ז"ל דלאו דוקא בשר בבשר דנותנין טעם גדול אלא ה"ה כל האסורין בעינן השיעור הזה דאמר רבי יוחנן כל האיסורין משערין אותן כאילו הוא בצל וקפלוט כן הגירסא במס' תרומות בירושלמי פ"ט ופריך מאי כדון פי' הגר"א ז"ל כיון דמשערינן כאילו כולו בצל וקפלוט ולא הטעם מהבצל והקפלוט אלא הבצל והקפלוט גופייהו אם כן במאי פליגי ומשני דבזה נחלקו כמה בצלים וקפלוטים בעינן לשיעורא דביטול מר סבר א' מששים ומר סבר א' ממאה והשתא מפרש הטעם דילפינן מזרוע בשלה דאמר רחמנא דבטל הזרוע מן האיל וילפינן מיני' לבעלמא מר סבר דהוא א' ממאה ומר סבר דהוא א' מששים ור"ח פליג וס"ל דאדרבה מדשרי רחמנא הכא הזרוע בשלה מן האיל מכלל דבעלמא בעינן שיעורא נפיש מזה דבעינן למר מאה ועוד ולמר ס' ועוד:

הלכה ד

וכי כל הנטיעות אינן כלאים בכרם. פי' בשנו"א ז"ל הא כל הכרם נאסר על ידן ומשני דמיירי בערוגה ורבי יוסי בי רבי בון משני דמיירי שהעביר עציץ נקוב תחת גפן אחד ונאסר הגפן הזה ונתערב אח"כ הגפן בכל הכרם:

רשב"ל בשם חזקי' לוקט ג' אשכולות ומתיר. פי' דמותר ללקוט ג' אשכולות וג' לאו דוקא אלא ר"ל מיעוט מהנטיעות לוקט ומותרים הני ג' דתלינן שנשאר האיסור ברובא ואך אם יטול א' או ב' לא מהני מה שתלינן דהאיסור ברובא נשאר אך אם ליקט ג' דאז בטל ברובא מן התורה אז תלינן שהאיסור ברובא נשאר ע"ז פריך מחלפא שיטתיה דרשב"ל תמן אמר בשם ר"ה היו לפניו מאה וחמשים חביות סתומות דלא בטל נתפתחו מאה מהן מאה מותרין דאז נתבטל ברובא והשאר לכשיתפתחו מותרין ואמר ר' זעירא דוקא לכשיתפתחו הא לכתחלה אסור ואי כדס"ל לרשב"ל הכא דכיון דאיכא רובא מה"ת תלינן שאיסורא ברובא נשאר א"כ ה"נ נימא כמו כן דמותר לפתוח השאר ולבטל ברובא מה"ת ולתלות האיסור בהמאה שכבר נתבטל דהוי רובא ומשני תמן בשם ר"ה והכא בשם חזקי' ואמרין תמן בשם רשב"ל פותח ג' חביות מהשאר ומתיר כהא דאמר הכא ופריך

הגמ' ממתניתין דידן ב' קושיות על רשב"ל דתני בהדיא דלכתחלה לא ילקוט וא"כ קשיא על רשב"ל דאמאי מתיר לכתחלה ללקוט והא הכא אינו מותר אלא לשעבר ועוד קשה והא תנינן יעלו באחד ומאתים ולא תנינן ההיתר דעולה ברובא בשליקט המיעוט ומשני א"ר יוסי ב"ר בון כאן בשליקט ג' כאן בשליקט כולהון פי' דלא מיירי המתני' בשליקט המיעוט אלא מיירי בשליקט הכל ולא מיירי מזה דליקט המיעוט כדינא דרשב"ל ובליקט הכל לבטל כל האיסור אסור לכתחילה דאין מבטלין איסור לכתחלה אבל בשלא ליקט רק המיעוט לבטל רק המיעוט הזה ברובא והאיסור ישאר במקום אחר ברובא זה לא הוי מבטל איסור לכתחלה דהא גוף האיסור עדיין לא נתבטל:

תני רמוני בדן ספיקא מעלה ודאי אינו מעלה אף בקרקע כן. כדמפרש ואזיל כגון נטיעות ספק קרקע ר"ל דקרי ספק קרקע לנטיעות שהן מחוברין בקרקע פי' הסוגיא הזאת עפ"מ דמבואר בב"י ז"ל ביו"ד בסי' נ"ז ובסי' ק"י מחלוקת הפוסקים ז"ל בספק א' בגופו וספק א' ע"י תערובות דעת כמה פוסקים ז"ל דלא מהני ס"ס באופן זה ודעת כמה מרבוותא ז"ל דמהנו ס"ס בדרוסה שנתערבה עם אחרים והיא ספק דרוסה עיין בב"י ז"ל דכל הפלוגתא של הנך מרבוותא ז"ל הוא רק בב"ח ודבר חשוב דמה"ת כבר נתבטל ברובו אך דמדרבנן אינו בטל וכיון דהוי איסורא דרבנן בזה מהני ס"ס אפילו ספק אחד בגופו והב' ע"י תערובות משא"כ בשנתערב חד בחד דהתערובות הזה אינו בטל אפילו מדאורייתא לא מהני ס"ס בספק א' בגופו וספק השני בתערובות עיין בט"ז ז"ל סי' ק"י סקי"ב עיי"ש דמפורש כן והב"י ז"ל כתב בשם הנך מרבוותא ז"ל דס"ל דספק אחד בגופו והשני ע"י תערובות מהני דכן משמע בירושלמי [והוא ירושלמי ריש מס' ביצה] ובזה מבואר היטב הסוגיא הזאת דרמוני בדן דתערובתן אסור אבל בספק איסור מותר משום ס"ס דמהני ספק אחד בגופו והב' ע"י תערובות וכן מחובר לקרקע דנטיעות דאסור תערובתן אבל בספק שפיר דמי וע"ז שאל ר' יודן אם דוקא התערובות דאסור בהנך דברים דחשובים ומחובר דאסור בתערובתן ברובא או אפילו בשאר איסורין דאסור תערובתן כגון נבילה וכל איסורין דאסור תערובתן באופן דלא הוי רובא להתירא אם מהני ספק איסור לענין ס"ס ספק אחד בגופו וספק השני בתערובות ע"ז אמר דז"א דדוקא בהני דברים החשובים דיש לו עלי' מדאורייתא ורק מדרבנן אסור ע"כ מהני ס"ס באיסור דרבנן משא"כ בשאר איסורין דאסור תערובתן הוא באופן דאין לו עליה מה"ת באופן זה דאסור תערובתן מדאורייתא ע"כ לא מהני ס"ס. וע"ז סמכו הפוסקים ז"ל וכתבו דלא מהני ס"ס בזה אלא בתערובות של אופן הזה של בע"ח ודבר חשוב דאסור תערובתן מדרבנן [אבל יש לו עלי' מה"ת] מהני הס"ס ספק א' בגופו וספק הב' בתערובות. אבל בתערובות דאין לו עלי'

דלא הוי רובא לא מהני ס"ס הזה בספק אחד בגופו וספק השני בתערובות ופי' זה הוא אמת בע"ה ומיוסד לשיטת הפוסקים ז"ל הנ"ל:

תמן תנינן סאה תרומה שנפלה למאה טחנן וכו'. גי' הגר"א ז"ל בכי"ק כמו שגרסינן במס' תרומות פ"ה סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה חולין וטחנן והותירו כו' אם ידוע שחיטין של חולין יפות משל תרומה מותר. תני אף טוחן לכתחלה ומתיר. מתניתין דר' יוסי דר' יוסי אומר אף מתכוין וילקוט ויעלה בא' ומאתים אר"ז שכן דרך כהנים וכו' וא"כ דכהנים עתידין לטחון מה נפיק מבינהון פי' אם הטעם משום דהכהנים עתידין לטחון או דבלא"ה מותר לטחון ולהתיר בלא שום טעם ומסיק דהנ"מ הוא בכלאי הכרם:

הלכה ה

תני ר' יוסי אומר סמדר אסור בנזיר. כך הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

תמן תנינן אין לקטף שביעית כו'. כל הסוגיא מבוארת יפה בע"ה במס' שביעית פ"ז וע"ש:

סליק פירקא בס"ד:

פרק ב

הלכה א

ר' חנניא בשם שמואל דמאי צריך חלה עד סוף הסוגיא. כדי להבין כונת הסוגיא הזאת צריך שתדע שדעת רש"י ז"ל במס' סוטה דף מ"ח ע"א דתרו"מ צריך ליתן לכהן בלא דמים ולא מצי מימר המע"ה כמו במע"ר ופירש"י ז"ל אחמור עלי' שלא לעכבו אצלו ולמכור לכהן כשם שהוא מעכב אצלו מע"ר ומ"ע ואומר המע"ה גזירה דילמא כי משהי לי' גבי' אכיל לי' עכ"ל ז"ל והתוס' ז"ל במס' יומא דף ט' כתבו טעם אחר דלפיכך צריך ליתן תרו"מ לכהן בלא דמים ולא יעכב אצלו ולמכור לכהן בדמים משום דכיון דדבר מועט הוא שאינו אלא אחד ממאה ועוד דמים מועטין הן שהוא צריך למוכרה בזול שאין לה אוכלין מרובין תקנו רבנן שיתננה לכהנים עכ"ל ז"ל [והוא דלא כשיטת הטור ז"ל דס"ל דא"צ ליתן לכהן להתרו"מ] וכתב התוי"ט ז"ל בריש דמאי והמ"ל ז"ל בפ"ט מה' מעשר דהא דבספק חלה גבי גר שנתגייר דמפריש חלה ואינו נותן לכהן בלא דמים לשיטת התוס' ז"ל ניחא משום דשאני חלה דהיא מרובה דהיא א' מכ"ד ולשיטת רש"י ז"ל מתרץ המ"ל ז"ל דשאני דמאי דאתא לאקולי ולאכול משא"כ בגר שנתגייר דהוי ספק איסורא ספק השקול לא חיישינן דילמא אתא למיכל ומסיק המ"ל ז"ל דנ"מ בין רש"י ז"ל ובין תוס' ז"ל בחלת דמאי דלשיטת התוס' ז"ל כיון דהוי דבר מרובה אינו צריך ליתן לכהן

בלא דמים והניח דין זה בצ"ע לפי שיטת התוס' ז"ל עיי"ש. והשתא מבואר היטב לשיטת התוס' ז"ל הירושלמי הזה כעין חומר דקאמר ר"ח בשם שמואל דמאי צריך חלה וקאמר סתם משמיה דשמואל דמאי צריך חלה ואינו מבאר מאי צריך אם צריך רק להפריש אבל יוכל לעכב אצלו ולמכור לכהן ומשהי גבי' או דילמא מאי צריך דצריך ליתן לכהן ולא יעכב אצלו ובודאי אתא שמואל לאשמעינן אחת מאלו אופנים דאל"כ מאי קמ"ל דאיכא חלה בדמאי זה פשיטא דמשנה מפורשת היא במס' דמאי ריש פ"ה בלוקח מנחתום ע"ה מפריש חלת דמאי א"ו דקמ"ל א' מב' אופנים הנ"ל או דקמ"ל דחלה אין דינה כתרו"מ משום דהוי דבר מרובה והצריך הוא דצריך רק להפריש או דקמ"ל דחלה דינה כתרו"מ לגמרי והצריך הוא דצריך גם ליתן לכהן ולא יעכבנו אצלו ולמכור לכהן. ע"ז שאל לי' ר"ח בר לוליבא נוטל הוא דמיו מן השבט ר"ל האיך שמעת משמואל בהאי דחלה אם נוטל דמים מן השבט ר"ל דמעכב אצלו ומשהי גבי' ומוכרו לכהן בדמים משום דהוי דבר מרובה א' מכ"ד או דהוי כתרו"מ ע"ז השיב לו דכן אמר שמואל דנוטל דמיו מן השבט. א"נ והוא גי' הגר"א ז"ל בכי"ק א"ל וכן אמר שמואל והוסיף אות וא"ו אצל כן ומגי' וכן וה"פ ר"ח בשם שמואל דמאי צריך חלה וסבר ר"ח בר לוליבא דשמואל ס"ל דהוי כתרו"מ וא"ל דז"א אלא דנוטל דמים מן השבט ע"ז השיב לו דשמואל נמי ס"ל כן וכן אמר שמואל ג"כ דנוטל דמים מן השבט דלא דמי לתרו"מ כיון דהוי דבר מרובה וזה גופא אתא שמואל לאשמעינן ע"ז פליג ר' מנא בשם ר' יוסי וס"ל דאפילו בחלה דהוי דבר מרובה נמי אינו נוטל דמים מן השבט אע"ג דלא שייך גבי' הטעם דתרו"מ אבל מטעם אחר אינו נוטל דמים מן השבט משום גזירה דלמחר מביא ודאי ואומר דמאי הוא ויטול דמיו דבתרומת מעשר לא שייך הגזירה הזאת משום דהוי דבר מועט לא יעשה הערמה בשביל דבר מועט מה שאין כן בחלה דהוי דבר מרובה חיישינן דיערים בשביל ריוח מרובה. ומסיק ר"י שאל לגמליאל זוגא נהיגין אתם מפקין חלה מן הדמאי ר"ל דלא שאל לי' אם נוהגים אתם להפריש חלה מן הדמאי דזה פשיטא דהא משנה מפורשת היא כנ"ל אלא דשאל לי' אם אתם מעכבים אצליכם ולמכור לכהן ולהשהות גביכם או דנהגין למפקין [לשון יציאה] החלה ולא לעכב אצליכם למכור לכהן ע"ז אמר לי' לא כן אמר שמואל אחוה דר"ב בשעה שגזרו על הדמאי רוב העם מפרישין אות' לתוך בתיהן ר"ל דהוין מפרישין ומעכבין אצלן להחלה והניחו בבתיהן ואמרו לכהן המע"ה ע"ז אמר ריבר"ב תנאי ב"ד הוא שתהא חלתו בצפון צפונו ר"ל גבי הלוקח מן הנחתום בפ"ה דדמאי דנוטל כדי תרו"מ וחלה ואומר אחד ממאה כו' עשוי תרו"מ עליו והשאר חלה ומע"ש בצפונה או בדרומה ע"ז קאמר ריבר"ב דהוי תנאי ב"ד שיהא החלה בצפון צפונו ועיי"ש

ומוכח מזה דנוטל דמים מהשבט דאל"כ אלא דנותנו לכהן בלא דמים כמו תרו"מ למה אינו קובע החלה ביחד עם התרו"מ ויתן לכהן בב"א א"ו דתרו"מ נותן לכהן בלא דמים וחלה מעכב אצלו ומוכרו לכהן ע"כ נחלקו התרו"מ והחלה לב' מקומות. ודע דהמימרא דר"ש אחוה דר"ב דבמס' ברכות פ"ז ומימרא דהכא ב' ענינים הם וב' מאמרים המה והא דשייך הסוגיא הזאת הכא משום דבמתניתין תנן וצריך להרים [והגר"א ז"ל כתב דמזה ראיה לשיטת הרמב"ם ז"ל ורש"י ז"ל ותוס' ז"ל דתרו"מ של דמאי צריך ליתן לכהן] וכיון דפריך דליתני חלת דמאי במתניתין הרי דס"ל דחלת דמאי צריך להרים וליתן לכהן ע"כ נקבע הסוגיא הכא:

ותני עלה רשב"א אומר נותן עינו במקצתו. [ולא גרסינן אם רצה] ולא מודי רשב"א שאסור לעשות כן בתחלה כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

תמן תנינן ר"א אומר תרומה עולה בא' ומאה כו' תמן אמר חזקי' ר"א בשם ר"א כ"מ ששנה רבי מחלוקת ואח"כ חזר ושנה סתם הלכה כסתם. ר"ל א"כ מוכח מהמשנה דידן דהלכה כר"א מדסתם תנא הכא כר"א אבל מה דתנינן סאה כו' [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק] ואמר ר"א לית כאן לומר לתוך מאה אלא לתוך צ"ט וכר"א ור' יהושע [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ותיבת כמה דתנינן מיותר] פי' לפי גי' ר"א במשנה הסמוכה לתוך צ"ט וזהו כר' יהושע נמצא דמשנה דידן סתם כר"א ומשנה שלאחרי' כר' יהושע ונמצא לפ"ז דסתם כר"א וכר' יהושע:

תני ר"ש אומר תרומה עולה במאה מק"ו אם איסור מתוך איסור עולה. ר"ל תרומה מטבל איסור מתוך היתר ר"ל תרומה מחולין לא כ"ש אית תניא תני איסור מתוך היתר דנקרא תרומה איסור מתוך היתר ואית תניא תני היתר מתוך היתר דנקרא תרומה היתר מתוך היתר ובלשון זה נאמר הק"ו מה איסור מתוך איסור עולה היתר מתוך היתר לא כ"ש ומפרש הטעם דלמה נשנה בלשון זה ובלשון זה ומפרש דלמאן דקרי לתרומה איסור משום דאסור לזרים ומאן דקרי לה היתר משום דמותר לכהנים ואית דפתר לה להני תרי לישני בכהנים מ"ד איסור מתוך היתר בתרומה טמאה ותיבת מדומע מיותר כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק מ"ד היתר בתרומה טהורה דלמ"ד בלשון איסור בהיתר קאי על ביטול טמאה בטהורה ומ"ד היתר בהיתר קאי אטהורה וליכא נ"מ ביניהם בדינא רק בלישנא: תני פרוסה של לחם הפנים כו' מדבר שהוא מותר לישראל וקשיא כתיב מאתים ור"י אומר מאה ומשני כתיב חיים ור"י אומר שחוטין דאימתי כתיב מאתים בחיים משא"כ הכא כתיב שחוטין:

עד כדון דבר שהוא מעלה ומתיר להדיוט דבר שהוא מעלה ומתיר לגבוה. ר"ל דלא ידעינן דשייך ביטול אלא בדבר של אכילת כהנים אבל דבר שהוא לגבוה למזבח מי שייך גבי' ביטול וקפשיט נשמעינה מן הדא ואחר יאכל מן הקדשים יש לך קדשים שהוא אוכל בהם פרט לעירובין ולפחות מסאה כן איתא בתו"כ ופי' המפרש עשירית האיפה ז"ל דר"ל דנפלה לצ"ט סאין פחות מסאה דאז נתבטל ומותר לאוכלו אין לי אלא אוכלי תרומה באוכלי חולין משקה קודש במשקה חולין אוכלי תרומה באוכלי תרומה משקה תרומה במשקה תרומה אוכלי קודש באוכלי קודש משקה קודש במשקה מנין ת"ל מן הקדשים ריבה כן גי' הילקוט מובא בעשירית האיפה ז"ל הנ"ל ומפרש דמן הוי מיעוטא ר"ל דמקצת לא יאכל אבל כשנתערב הרבה מותר לאכול דנתבטל ברובא ע"ש אלמא דשייך ביטול אף בקודש לגבוה ע"ז מדחה ר"א בשם ר' יוחנן תיפתר בלוג שמן של מצורע שנתערב במותר רקיקי מנחת נזיר דהוי אכילת כהנים ע"כ עולה אבל בקדשים העולים לגבוה אכתי מיבעיא לן אם שייך ביטול או לא כגון משקה של מנחות בנסכים אכתי מיבעיא לן ע"ז פריך והתנינן בברייתא על הדא דתו"כ הנ"ל משקין ר"ל לאו משקה קודש במשקה קודש אלא בלשון משקין קודש במשקין קודש וסתם משקין הוא שנים א"כ לפ"ז דא"ת דלא שייך ביטול אלא בלוג שמן של מצורע שנתערב במותר רקיקי מנחת נזיר דנאכל לכהנים א"כ לא שייך למיתני אלא משקה קודש במשקה קודש דהא אין כאן אלא משקה אחד א"כ ע"כ מוכח דאף במשקין דמנחות ונסכים נמי שייך ביטול אף דאין בו אכילת כהנים אלא אכילת מזבח לבד ע"ז אמר ר"ח הדא דתימר דעולה אפי' באכילת מזבח היינו דוקא עולות בעולות כגון עולה של קיץ בעולת חובה ונדבה ועולת תמיד ועולת ראי' דנתבטל המיעוט ברוב ועולה הכל לשם עולה מהרובא כדאיתא במס' שבועות דף י"ב ע"א התם הוא מעיקרא עולה והשתא עולה [ופירש"י ז"ל ד"ה מקייצין הואיל ושייכי במקצת קרב עיי"ש] דהוי עולת תמיד ועולת נדבה דקיץ שייכות להדדי אבל בחטאת אין מקייצין ממנו לעולת קיץ עיי"ש וה"נ ה"ק דנתערב עולה בעולה בטל המיעוט ברובא משא"כ בנתבטל חטאת בעולה האיך יקריבו כולן עולות הרי יש כאן ודאי בל"ת פי' דהא אפילו בהדיוט כה"ג בשנתבטל ביבש ברובא אסור אדם אחד לאכול כולן אפילו בזאח"ז משום דע"כ בודאי יש אחד מהן שאסור ואוכל איסור וא"כ ה"נ האיך יתבטל החטאת בהעולות ויקריב כולם עולות הא בודאי יש אחד מהן באיסור ל"ת דמקריב חטאת בכליל עובר בל"ת. ומכאן מוכח כשיטת הנך מרבוותא ז"ל דס"ל דיבש ביבש אע"ג שנתבטל מ"מ אסור לאדם אחד לאוכלן אפילו בזאח"ז דאילו לשיטת הרא"ש

ז"ל דס"ל נתהפך האיסור להיות היתר ומותר אדם אחד לאוכלן ביחד א"כ לפ"ז אפילו חטאת בעולה ג"כ יתבטל ומאי איכפת לן שיש כאן ודאי אחת בל"ת וזה ראיה עצומה: **האיך סבר ר' יהודה**. וקאי על הברייתא דחתיכה של חטאת טמאה שנתערבה וכפי' הפני משה ז"ל:

מאן תנא מצטרפין זע"ז ר"מ. כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

עד כדון כלאי הכרם ערלה מנין ומשני דילפינן ערלה במה מצינו מכלאים דמה זו איסור הנאה אף זו איסור הנאה מה זו עולה אף זו עולה ופריך עד כדון כר"ע דס"ל למד מלמד דכה"כ גופי' ילפינן מתרומה וערלה מכה"כ אבל לר' ישמעאל דל"ל למד מלמד מאי איכא למימר וכזה איתא מפורש בירושלמי במס' קידושין בפ"ק ה"ב עיי"ש דכן מפורש ג"כ בלשון הזה ממש ומשני דר"י יליף לערלה לא מכה"כ אלא מתרומה גופי' מק"ו מה תרומה שהיא אסורה לזרים והגר"א ז"ל בשנו"א מגי' דאיסורה איסור עולם ערלה שאין איסורה איסור עולם לא כ"ש כו' ומסיק דיליף פרי פרי לג"ש אח"כ מצאתי זאת בנו"י ז"ל ובשמים עדי שכונתי מעצמי:

מצטרפין זע"ז בין לאיסור בין כדי ליתן טעם דברי ר"מ ר"ש אומר אינן מצטרפין ר"א אומר מצטרפין בנו"ט אבל לא לאיסור. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ופי' לאיסור הוא ביבש ונו"ט הוא בלח כדפירש הרע"ב ז"ל. מה פליגין שנפלו ג' קבין ערלה וג' קבין של כלאי הכרם כאחת אבל אם נפלו ג' קבין ערלה ואח"כ נפלו ג' קבין ועוד כה"כ מותר למה ועוד בטל בג' קבין וג' קבין בטל במאתים אבל אם נפלו ג' קבין ועוד ערלה ואח"כ נפלו ג' קבין כה"כ אסור נפלו ג' קבין ערלה מהו כמו שנפלו ג' קבין ערלה וג' קבין כלאי הכרם כאחת או כמו שנפלו ג' קבין ערלה ואח"כ ג' קבין ועוד כה"כ כן גי' הגר"א ז"ל בשנו"א וה"פ דפשיטא להגמ' דאימתי מצטרפין להת"ק הנ"מ כשנפלו בב"א בזה ס"ל דמצטרפין אבל אם נפלו בזאח"ז אפילו אם באחרונה הי' ג' קבין ועוד ג"כ מותר דלכ"ע בזאח"ז לא מצטרפין וא"כ ממילא כיון דאין מצטרפין נתבטל הועוד בג' קבין של האיסור האחר והג' קבין במאתים אבל אם נפלו מתחלה הג' קבין ועוד מאיסור אחד ונאסרו אין בכח הג' קבין מאיסור אחר לבטל אח"כ וכ"ז הוא דוקא בב' איסורין הדין הוא כנ"ל דבב"א אסורין ובזאח"ז אין מצטרפין והשתא מיבעיא האיך הוא הדין באיסור אחד אם בזאח"ז מצטרף או לא דדילמא באיסור אחד אף בזאח"ז מצטרפין וה"פ נפלו ג' קבין ערלה ר"ל דנפילה האחרונה אח"כ הי' ג"כ מערלה מהו שיצטרף אם דמי כמו שנפלו ג' קבין ערלה וג' קבין כלאי הכרם כאחת ר"ל דבאיסור אחד בזאח"ז דמי כמו בב' איסורין כאחת או

דילמא דדמי כמו בב' איסורין בזאח"ז כמו שנפלו ג' קבין ערלה ואח"כ ג' קבין ועוד כלאי הכרם:

פשיטא שידיעתו מתירתו כו' האיך עבידא היו לפניו ב' קופות אחת יש בה מאתים וא' אין בה מאתים נפלה סאה א' ערלה ואין ידוע לאיזה מהם נפלה ואח"כ נפלה שני'. ר"ל סאה שני' של ערלה ואח"כ מדדה ומצא מאתים ושתים כו' היתה קופה א' ספק יש בה מאתים ספק אין בה או נפלה סאה ערלה ואין ידוע אם נפלה או לא ואח"כ נפלה השני' אין תימר ידיעת ספק כו' כן הפי' ע"פ גי' השנו"א ז"ל:

הלכה ב

התרומה מעלה את הערלה כו' כיצד סאה תרומה שנפלה למאה ואח"כ נפלו ג' קבין ערלה וג' קבין כה"כ זו היא שהתרומה מעלה את הערלה והערלה את התרומה. כן גי' השנו"א ז"ל ומפרש דמתניתין אליבא דר"א דס"ל דאין מצטרפין לאיסור והוי כמו שנפלה חצי סאה וכשמצטרף התרומה עם הצ"ט הוי ביחד מאתים חצי סאה ונמצא דהערלה והכלאים עולים כל אחד בפ"ע ע"י צירוף התרומה וע"י צירוף הערלה וכה"כ עולה התרומה שהיתה מדומע בצ"ט סאין ועכשיו עולה ע"י ערלה וכה"כ במאה:

הערלה מעלה את הכלאים כו' כיצד סאה ערלה וסאה כה"כ שנפלו למאתים ואח"כ נפלה סאה ועוד ערלה זו היא שהערלה כו' כן גי' השנו"א ז"ל. ונראה לפענ"ד דמפרש סאה ועוד היינו בסך הכל הוי סאה ועוד ערלה או כה"כ עיי' בשנו"א ז"ל:

א"ר קורייס לא שהתרומה כו' ופריך ניחא תרומה מעלה את הערלה שכן טהורה כו'.

ע"פ פי' וגי' הגר"א ז"ל במשנה הכי פירוש הסוגיא דלכאורה קשה הא בה"א גרסינן נפלו ג' קבין ערלה ואחר כך נפלו ג' קבין ועוד כלאי הכרם הותר אבל נפלו ג' קבין ועוד ערלה ואחר כך נפלו ג' קבין כלאי הכרם אסור כגירסת הגר"א ז"ל דמובא לעיל וכן הוא' גי' הר"ש ז"ל עיי"ש והוא משום דלא שייך ביטול אלא דוקא בשהאיסור הזה כבר נתבטל והותר יש לו בכח להעלות להאיסור השני משא"כ כשהוא נאסר תחלה האיך בכחו של איסור להעלות להאיסור האחר הא אין איסור מתיר לאיסור אחר וא"כ הכא בתרומה שנפלה תחלה לצ"ט סאין ונדמע האיך תעלה אח"כ לחצי סאה דערלה וחצי סאה דכה"כ וע"כ הא דתעלה לערלה במאתים משום דלכהנים מותר ונתבטל איסור ערלה במאתים לגבי כהן וכ"כ הר"ש ז"ל א"כ קשה לפ"ז האיך תעלה אח"כ הערלה וכה"כ את התרומה והיכי שייך למימר דאיסור מעלה להיתר הא לכהנים מותר בלא"ה וכ"ת דמעלה אותה לזרים ג"ז קשה הא אין איסור מבטל לאיסור אחר אם לא שניתר הוא או בב"א ניתרים שניהם או בזה אח"ז והיכי שייך הכא כן דהא הערלה ניתר' ע"י התרומה רק לכהנים

והאיך תתיר הערלה אח"כ התרומה לזרים הא לזרים לא ניתרה הערלה לעולם ולא מצינו באופן זה שיהיו איסורין מעלין זא"ז בב' אופנים דזה מתיר את זה לאדם זה וזה יתיר את זה לאדם זה. וע"פ דברינו מבואר היטב כל סוגית הש"ס דה"פ דמקשה ניחא תרומה מעלה את הערלה שכן טהורה מעלה את הטמאה דהא תרומה שנדמע מצטרף עם החולין לעלות את הערלה במאתים משום דטהור מעלה את הטמא ר"ל דהיתר מעלה את האיסור ותרומה שנדמע' הא עכ"פ היא היתר לכהנים אבל לפ"ז קשה האיך ערלה מעלה את התרומה דהיכי שייך דאיסור [אע"פ שנתבטל] יעלה להיתר וכי איזה העלאה שייך להיתר ע"ז משני לא אצל הזרים בתמי' ר"ל וכי הא דמעלה להתרומה לא אצל זרים הוא בתמי' בודאי אצל הזרים הוא מעלה שמא לכהנים בתמי' וכיון דאצל הזרים שפיר שייך העלאה. ונמצא לפ"ז דהתרומה מעלה את הערלה הוא לכהנים והערלה מעלה להתרומה הוא אצל זרים ע"ז פריך דז"א דלא שייך באופן זה דאיסורין מעלין זא"ז והתנינן הערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה שניא היא תמן בין אצל הזרים בין אצל הכהנים בתמי' דכי שייך באופן זה דזה מתיר לזה לזרים וזה מתיר לזה לכהנים וע"כ לא שניא היא שם בין זל"ז וע"כ דהא דאיסורין מבטלין זא"ז הוא דכל אחד מתיר להאיסור אחר ומעלין זל"ז במה שמעלה זל"ז כמו כן מעלה זל"ז בלא שום שינוי ולא שניא תמן בין זל"ז דזה יתיר אצל הזרים וזה אצל הכהנים וא"כ ה"נ כן דלא שייך למימר דיעלה תרומה לערלה וערלה לתרומה אלא בלא שום שינוי דלמה דמעלה זל"ז כן נמי בדבר הזה יעלה זא"ז ונשאר בקושיא:

הלכה ג

ר' יוסי בשם ר"ח ר"י בשם רשב"ל כתפוח עושין אותו ב"ש. פי' דהא דס"ל לב"ש דאף לענין טומאה מחמץ בכ"ש דדמי לאיסור הוא משום דילפי כל הטומאות מן תרומה דהא בתרומה שייך טומאה אפילו בדבר דלא מטמא חולין וכיון דבמחמץ תפוח של תרומה את העיסה קי"ל דבכ"ש אוסר העיסה לזרים והוי כל העיסה תרומה א"כ ממילא מקבלת טומאה של תרומה כגון בטבו"י וכדומה ג"כ ע"י החימוץ וא"כ ילפי מזה דבטומאה ג"כ מחמץ בכ"ש ומטמא דהא באיסור דתרומה נ"מ ג"כ לענין טומאה דקי"ל בפ"י דתרומות ה"א תפוח שריסקו ונתנו לתוך העיסה וחימצה דהוי כל העיסה ע"י החימוץ תרומה וממילא מקבלת טומאה של תרומה בטבו"י ע"כ ס"ל דכן הדין גם בעלמא דטמא המחמץ מטמא בכ"ש [ובשנו"א ז"ל גרס גירסא אחרת עיי"ש] ומפסיק באמצע במי הצבע דר"מ כב"ש כמו דב"ש ס"ל לענין טומאה אע"פ שאינו שייך נתינת טעם דחימוץ לענין טומאה מ"מ מכיון דהוי דבר ניכר מטמא בכ"ש כן נמי ס"ל לר"מ במקוה הגם דליכא שיעורא

דג' לוגין מ"מ כיון דהוי שאיבה ניכרת פוסל משום שאובין והשתא חוזר ושואל אם הא דב"ש ילפי מתפוח למדין דוקא בדבר דכוותי' באיסור וטומאה בב"א כגון כה"כ שנטמא או ערלה ונפלו במאתים של היתר כיון דנאסרו משום ערלה וכה"כ והוי כל התערובות באיסור ערלה וכה"כ ע"כ נטמא ג"כ דנתפשט איסור ערלה וכה"כ על הכל וע"כ כמו דנתפשט האיסור בכולה כן נמי מתפשט הטומאה בכולה והגם דלא דמי לתפוח של תרומה שנתקדש כל העיסה בקדושת תרומה לענין איסור זרות דמקבל טומאה של תרומה דהתם הטומאה הוא משום שם תרומה ותלי הטומאה בשם תרומה וכיון דהוי עלי' שם תרומה ממילא מקבל גם הטומאה דתרומה משא"כ בשאר איסורין דנטמאו דהתם לא תלי הטומאה בקריאת שם איסור מ"מ ילפי ב"ש כל איסורין טמאין מן תפוח של תרומה [וב"ה סברי דלא דמי דהתם בתרומה הטומאה היא מכח קדושת שם תרומה וכיון דאית ליה השם תרומה ממילא נפסל בטבו"י כמו תרומה משא"כ בשאר איסורין דאפי' דנאסר באיסור זה דערלה או כה"כ אבל מאי שייכות הוא להטומאה דהא הטומאה לאו משום שם זה האיסור] אבל טומאה גרידא אף ב"ש מודו דאינו מטמא ונשאר באיבעיא דלא איפשיטא. א"נ יש לפרש דהאי איבעיא שייכא להא דלעיל דמקשה על ר"ח בשם ר' אבא דס"ל דר"מ וב"ש אמרי דבר אחד ע"ז שאל מניין לך זאת דעד כאן לא שמענו מב"ש אלא באיסור וטומאה אבל בטומאה גרידא מנין לנו דס"ל לב"ש כן ואח"כ אמר חימץ ממנו למקום אחר כו' ריבה על הראשון וביטלו נעשה עיקר טפילה כו' ובשנו"א ז"ל גריס ונפלה ממקום אחר לתוכו עיי"ש:

שאור של תרומה שנפל לתוך העיסה והגביהו. ר"ל דנתבטל בק"א והוגבה אחד משום גזל השבט ואח"כ נתחמצה העיסה ומובן מזה דע"כ הוגבה אחרת והתרומה דשאור נשאר בתוכה אך לא הוכר היכן הוא ה"ז מותרת כיון דכבר נתבטל ופריך א"כ תאנה של תרומה שהוגבהה אחת ואח"כ ניכר' איזו היא התרומה תימר נמי דמותרת בתמי' ע"ז משני דלא דמי דהתם הוכר האיסור היכן היא התאנה דתרומה ומאי מהני מה שכבר נתבטל' אבל הכא גם עכשיו אינו ניכר האיך הוא השאור של תרומה רק דידעינן דנמצא כאן וכיון שכבר נתבטל קודם שהחמיץ לא איכפת לן:

הדא אמרה ריבה עליהן גריסין של תרומה אסור. כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

הלכה ד

תני חנניא בשם ר' יוחנן אף הראשונה במחלוקת. פי' דאף ברישא דמחמצים שניהם בב"א ומתחלה הוי שבח ואח"כ הוי פגם ובשעה שהוי שבח הוי זה וזה גורם ומותר רק לאח"כ שנפגם ע"י חימוץ היתירה אז מתחיל האיסור והוי פגם מעיקרא וס"ל דר"מ ור"ש

פליגי בפגם מעיקרא ואף בפגם מעיקרא אוסר ר"מ וכן איתא במס' ע"ז דף ס"ח וכן כתב בשנו"א ז"ל:

א"ר יונה צורכה להדא דרשב"ל. ר"ל יש לעיין בהא דרשב"ל לא כן סברינן מימר כו' פי' דהנה רשב"ל ור"י פליגי אם ר"מ פליג על פגם מעיקרא או לא דרשב"ל ס"ל דאינו פליג רק בשהשביח ואח"כ פגם אבל בפגם מעיקרא לא ור"י ס"ל דבתרתי פליגי דאפילו בשהשביח ואח"כ פגם פליג ר"ש ואפילו בפגם מעיקרא פליג ר"מ ולפ"ז במתניתין דידן דנתחמץ תחלה ע"י שאור של חולין ואח"כ ע"י שאור של תרומה אי דנתחמץ ע"י חולין כל צורכו א"כ הוי התרומה פגם מעיקרא אבל אי לא נתחמץ כל צורכו הוי השביח ואח"כ פגם וע"כ בזה נחלקו רשב"ל ור"י דלר"י אפילו בנתחמץ ע"י חולין כל צורכו פליג ר"מ ולרשב"ל דוקא בלא נתחמץ כל צורכו דהוי השביח ואח"כ פגם אבל בנתחמץ כל צורכו ע"י חולין אפי' ר"מ מודה וע"ז קאמר ר' יונה דצריכין לעיין לדברינו בהא דרשב"ל דקאמרינן מה פליגין בשחימץ זה כל כוחו וזה כל כוחו ונפל שאור של חולין תחל' הרי דפגם מעיקר' הוי ג"כ כמו שהשביח ולבסוף פגם וכדמסיק ואפי' נפל שאור של חולין תחלה נעשה כמי שהשביח מעיקרו ואח"כ פגם וכר"י דס"ל לא שניא היא השביח ואח"כ פגם היא פגם כו' ר"ל דפגם מעיקרא הוי כמו שהשביח ולבסוף פגם ומדברינו דהוין סברין מימר מוכח דאפילו נפל שאור של חולין תחלה דהוי פגם מעיקרא נעשה כמו שהשביח ולבסוף פגם והוא כר"י וע"ז חזר ר' יונה ואמר דאף כשחימץ כל כוחו מ"מ האשה הזאת אינה מחמצת כל צורכה משיירת היא כ"ש ואותו כ"ש הוא נעשה כמו שהשביח ולבסוף פגם אבל בפגם מעיקרא אף ר"מ מודה וכרשב"ל וע"ז פריך הגמ' וקשיא אילו השביח ולא פגם שמא כלום הוא בתמי' ר"ל דע"כ אותו כ"ש לחוד נתבטל וע"כ דמצרכינן הפיגום דלבסוף וע"כ דר"מ ס"ל דאפילו לפגם נמי אוסר דהא כיון דלא השביח מעיקרא אלא כ"ש לאו כלום הוא בלא הפגם דלאח"כ וא"כ סוף סוף מוכח דלר"מ אסור אפילו בפגום מעיקרא דאי משום השבח מעיקרא דמשהו לאו כלום הוא וא"כ דלא כרשב"ל. ופירושינו הוא קצת כדרך המפרשים הפ"מ ומהרא"פ ז"ל רק מבורר יותר. ודע דבזה הירושלמי אינו כשיטת הש"ס דילן במס' ע"ז דף ס"ח דשם משמע בתרומה תחלה ואח"כ חולין הוי ג"כ השביח ולבסוף פגם ולהירושלמי לא חשיב אח"כ פגם כיון דהפגם הוא לאו מהתרומה:

הלכה ה

רבי אבהו בשם ר' יוחנן ג' נותני טעמים הן כל שההדיוט כו'. עיין במהרא"פ ז"ל שמביא בשם שדה יהושע ז"ל גירסא אחרת לדמותה לגי' הבבלי במס' ע"ז דף ס"ח עיי"ש:

ר' אבהו בשם ר' יוחנן כל האיסורין משערין אותו כאילו בצל כאילו קפלוט. וכן איתא במס' חולין דף צ"ז ע"ב עיי"ש שקודם שנתקן שיעור ששים משערין אותו לפי ערך בצל וקפלוט כמה השיעור מהן נו"ט בקדירה ושאל עד כדון בדבר שדרכו להשתער בבצל ובקפלוט ר"ל שנותנין אותו בקדירה בערך בצל וקפלוט אבל שאר כל הדברים האיך הוא הדין א"ר יודן לא כן אמר ר"א בשם ר"א במיני מתיקה שנו ומ"ש דנקט מיני מתיקה וקס"ד דה"ט דמיני מתיקה משום דדרכן להשתער בבצל וקפלוט והוו כולן מין אחד דכיון דשוין בשיעורין ע"כ מצטרפין כדקי"ל בכל דוכתי דכל דשוו בשיעורייהו להדדי מצטרפין כדאיתא במס' שבת דף ע"ו ובמס' סוכה דף י"ז וא"כ מוכח מזה דשאר איסורין שאין דרכן להשתער בבצל וקפלוט אין משערין אותן אלא במינן וע"כ נפשט' האיבעיא דכמון משערין אותו במינו וע"ז פליג ר' מנא ואמר דאינו כן אלא לא כן א"ר אבהו בשם ר"א במיני מתיקה שנו מיני מתיקה ע"י שטעמן שוה דראוין למתק בהן את הקדירה כדאיתא בבבלי והגם דלא אזלינן בתר טעמא אלא בתר שמא כדאיתא בבבלי אבל בדבר ששיעורו שוה לכ"ע מצטרפין כדאיתא בשבת ובסוכה עיין בבבלי במס' ע"ז דף ס"ח ובמיני מתיקה כיון דטעמם שוה משערין אותן כאילו בצל וכאילו קפלוט דהא אין מחליש טעם אחד את טעם חבירו ועומד בטעמו ע"כ משערינן כאילו בצל וקפלוט אבל בשאר מינין לא מצינו ששוין בטעמן וא"כ כל אחד מחליש טעם חבירו או מחזקו ואין לשערו בבצל וקפלוט. והנ"מ בשני מינין אבל במין אחד י"ל דגם בשאר איסורין משערינן כאילו בצל וכאילו קפלוט ולפיכך לא נפשט' מכאן האיבעיא לפיכך הכמון צריכה ר"ל נשאר בהאיבעיא דלא איפשיטא:

הלכה ז

מ"ט דר"א הראשון מוציא את האחרון. והגר"א ז"ל בכי"ק מחליף הגי' והגי' האחרון מוציא את הראשון מ"ט דרבנן הראשון מוציא את האחרון פי' דר"א ס"ל כיון דשבע לי' לבלוע ע"כ בב' סיכות נכנס האחרון ומוציא את הראשון לחוץ וחכמים ס"ל דהראשון מוציא להאחרון לחוץ ע"ז אמר ר"י דר"י ור"א שניהן אמרו דבר אחד דתנינן תמן צלוחית שפיה צר טובל ומעלה כדרכו רי"א הזיה ראשונה פירשו הר"ש והרא"ש ז"ל במס' פרה דהאיזוב יש לו מי לחלוחית של עצמו וכיון שדחקו בפיה הצר של הכלי ע"כ י"ל דמי חטאת שהוא אחרון על האזוב נכנס לפנים ומוציא מי לחלוחית האיזוב לחוץ ע"ז ס"ל לרבנן דאינו כן אלא מותר להזות משום דמי חטאת הוא לעולם בחוץ על האיזוב משום דהראשון דהוא מי לחלוחית מוציא את האחרון דהוא מי חטאת לחוץ ור"י ס"ל דבפעם הראשון מותר להזות אבל בפעם שני דהאיזוב נתלחלח חיישינן שפיר שהאחרון מוציא

להראשון לחוץ רק בפעם הראשון דהאיזוב עדיין יבש לא חיישינן מה שאין כן בפעם שניי' אם כן ר"י ור"א אמרו דבר אחד על זה שאל עד כדון כשסך מכאן ומוציא בצד השני' ר"ל דדחק כ"כ בסיכוך השמן עד שיצא בצד אחר ע"ז אמרינן דהאחרון מוציא את הראשון אבל סך מכאן ומוציא בכאן בצד הזה גופי' מה אמר בה ר"א אם בזה ג"כ אמרינן כיון דשבע לבלוע ע"כ מוציא את הראשון כשנכנס השני או לא נפשוט מן ההיא דאמר ר"א בשם ר"י לא סוף דבר צלוחית ר"ל לאו דוקא צלוחית שפיה צר אלא אפילו ספל ס"ל ג"כ לר"י דכיון דהאיזוב לח מן פעם הראשון אין לטבול בו משום דהאחרון יוציא המים הראשונים שבו והתם אפילו בלא דוחקא אוף הכא כן. כן יש לפרש עפ"י הר"ש והרא"ש ז"ל לפי פירושם בהמשנה דפי"ב דפרה. אבל לפי' הרמב"ם ז"ל ג"כ ניחא הירושלמי דמפרש שם דר"י ס"ל דהמי חטאת שקיבל בפי הצלוחית הוא פסול משום דבעינן טבילה ולא ספוג דהוא קינוח מן הכלי אך בפעם הראשון אפילו בלע מי ספוג נבלע בהאיזוב אבל בהזאה שני' חיישינן כי טבל בתוכה האיזוב שמא יסחט לתוך המים ממה שספג בראשונה עיין באליהו רבא ז"ל במס' פרה עיי"ש והוא דס"ל דהאחרון מוציא את הראשון וכנ"ל ומסיק דאמר ר"א בשם ר"י לא סוף דבר צלוחית אלא אפי' ספל ר"ל דבפעם השני' אין מזין בהאיזוב הזה אפילו מספל משום דיסחוט המי חטאת של ספוג הראשונים שנמצא בו שקיבל מפי הצלוחית ואתי שפיר ג"כ הסוגיא. ודע דמה דפירשנו לפי' הר"ש והרא"ש ז"ל דס"ל לר"י דאסור באיזוב אחד להזות ב' פעמים אפילו בספל רחב משום דהמים האחרונים מוציאין את הראשונים הוא דוקא באיזוב אבל לא בעץ ארז דלחלוחית המים אשר בהאיזוב חיישינן שיצא לחוץ אבל לא חיישינן ממים שבעץ ארז כדמוכח בפירוש משיטתי' דר' יהודה גופי' בירושלמי במס' סוטה פ"ב ה"ב. א"נ יש לחלק בין שחוזר וטובלו בשעה שהוא עדיין לח דאז אסור משא"כ לאחר שנתיבש מותר אפילו בפעם שניה:

הלכה ח

בזה כדי לחמץ כו' ר"א בר"ש מתיר לכהנים. כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק דה"ג ר"א בר"ש מתיר לכהנים ואוסר לזרים. ע"ז פריך ר"י מה בין תרומה אצל הזרים מה בין שביעית אצל הכהנים כו' שביעית אצל הכהנים מותרת פי' בתמי':

הלכה ט

תני של פיגול ושל נותר כו'. הגר"א ז"ל בכי"ק מגי' כאן וכצ"ל תני פיגול ונותר של קדשים קלים א"ר יונה פיגול ונותר לאחר זריקה לא כלפני זריקה הן לא אמר אלא פיגול ונותר שאין זריקה מתירתו הא קדשים קלים הואיל והן מותרין אחר זריקה אפילו לפני

זריקה אין לוקין עליהן משום זרות א"ר יוסי פיגול ונותר לאחר זריקה לא כלפני זריקה הן לאיזה דבר נאמר פיגול ונותר להוציא קדשים קלים לאחר זריקה הא לפני זריקה הואיל והן אסורין בקדשים קלים לוקין עליהן משום זרות א"ר אבין מתניתין מסייע לר' יוסי כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק. וה"פ דבמתניתין גרסינן חתיכה של ק"ק ושל פיגול ע"ז אמר דתני בברייתא פיגול ונותר של קדשים קלים ע"ז אמר ר' יונה דקמ"ל בזה דקדשים קלים בעלמא לפני זריקה בלא פיגול אין לוקין עליהן דהא קשה למה נקט פיגול ונותר דהא לפני זריקה בלא"ה אסורה לזרים ולכהנים וכשנעשה פיגול בזריקה [דהא קיי"ל דלא נקבע פיגול אלא בזריקה כדאיתא במס' פסחים דף ס"א ע"ב עיי"ש] הוי כלא נזרק כלל ואיסורו הוא משום שלא נזרק כדגרסינן פיגול ונותר לאחר זריקה לא כלפני זריקה הן פי' דע"כ פיגול ונותר הוא לאחר זריקה לא כלפני זריקה הן בתמי' דהא דמי כאילו לא נזרק ולמה לי' למימר דנתפגל בזריקה הא בלא"ה יש לחשוב קדשים קלים שלא נזרק עליהן דאסור לזרים ולכהנים וא"כ למה נאמר פיגול ונותר [כמו דמסיק בסמוך מפורש בלשון זה למה אמר פיגול ונותר] ואלא ע"כ לאשמעינן דלא אמר אלא פיגול ונותר שאין זריקתו מתירתו שאין לו עוד שוב תקנה בזריקה הא קדשים קלים הואיל והן מותרין אחר זריקה אפילו לפני זריקה אין לוקין עליהן משום זרות ע"ז פליג ר' יוסי ואמר איפכא מוכח מהאי דיוקא גופה פיגול ונותר לאחר זריקה לא כלפני זריקה הן לאיזה דבר נאמר פיגול ונותר כנ"ל אך לאשמעינן להוציא קדשים קלים דקמ"ל בלאחר זריקה דוקא בפיגול אסור אבל בלא פיגול לאחר זריקה מותר וזה פשיטא הוא אלא לאשמעינן דדוקא לאחר זריקה הא לפני זריקה הואיל ואסורין בקדשים קלין לוקין עליהן משום זרות:

רשב"ל אמר במחלוקת. פי' על הסיפא דבשר ק"ק ובשר קדשים קלים הוא ג"כ במחלוקת ת"ק ור"ש דלר"ש אין מצטרפין דהוי ג"כ ב' שמות ע"ז פריך לא כן סברינן מימר כולהון לשון תרומה כו' ומשני סבר רשב"ל כהדא דתני בר קפרא חתיכה של ק"ק ושל קדשים קלים שנתבשלו עם החתיכות כו' כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

סליק פירקא בס"ד:

פרק ג

הלכה א

מאן דאמר בעורל את פריו קליפין במשמע ולא גרעינין מ"ד בסמוך לפריו קליפין וגרעינין במשמע. כן הגירסא בשנו"א ז"ל:

מין אחד ייבא כהדא ר"י אומר תאנים שחורות מעלין את הלבנות כו'. מכאן מוכח דפירות שחורות ולבנות מין אחד הוא עי' בחיבורינו חנה דוד פ"ק:

א"ר יוחנן סממנים בסממנים בטלים במאתי'. משום דהוי הביטול על הערלה שהוא בעין. מי צבעים במי צבעים הגם שהמי צבעים עצמן שנשרה בהם הסממנים בעין אסורים אבל המשקין דהם המי צבעים אינן ערלה בעין רק הניית ערלה בטלים ברוב. אמר רבב"מ כו' מתנית' פליגא על דרבב"מ מתבשיל שבישלו בקליפי ערלה ובסיפא נתערבו באחרי' בא' ומאתים ומשני דמיירי בקדיר' של תבשיל ערלה בקדירו' של תבשיל היתר והוי כל קדיר' בספק שמא היא הקדיר' שנשרה בה הבעין וצריך ביטול מאתי'. א"ר יוסי מיסבר סבר רבב"מ כו' פי' דהא ר' יוחנן קאמר מי צבעים במי צבעים בטילין ברוב ע"ז אמר רבב"מ הניית ערלה בטילה ברוב ומאי מחדש רבב"מ על הא דר' יוחנן וע"כ דמחדש דלאו דווקא במי צבעים [כדאיתא בסמוך הטעם] אלא משום דכל הניית ערלה בטילה ברוב דלא בעינן מאתים בערלה אלא באכילה בעין ולא בהנאה דהוא המשקין ואי אפשר לומר כן דהא בעינן מאתים מה"ת כדילפינן לעיל בפ"ב ה"א אם לא שסובר דהניית ערלה לאו מה"ת אלא מדרבנן והוי כתרומת חו"ל דבטילה ברוב כדאיתא במסכת בכורות דף כ"ז ע"א ובפ"ד דמס' חלה ה"ד גבי חלת חו"ל א"כ לפ"ז מותר גם לכתחלה לבטל ברוב כדקי"ל בתרומת חו"ל כיון דל"ל עיקר מה"ת ורק מדרבנן מותר לכתחלה לבטל א"כ מיסבר סבר רבב"מ שמותר לעשות כן בתחלה לא לשעבר בתמי' ור' יוחנן קאמר דמי צבעים במי צבעים בטילין ברוב רק בדיעבד ולא בתחלה וע"כ דלאו משום דהניית ערלה לא הוי כאכילה ז"א אלא דהוי מה"ת כדילפינן בריש מכלתין ולאו אסמכתא בעלמא אלא דכן עיקר הדין מה"ת ואלא הטעם דמי צבעים במי צבעים בטילין ברוב לאו משום דהניית ערלה בטילה ברוב כדאמר רבב"מ אלא מטעמא אחרינא כדמסיק מיי כדון אם יש בו כדי לצבוע את רואה את ההיתר כמי שאינו אותו האיסור שבו תיבת שבו צ"ל יש בו כדי לאסור אם אין בו כדי לצבוע את רואה את ההיתר כמי שאינו אותו האיסור אין בו כדי לאסור פי' דמיירי במי צבעים שאין בו כדי לאסור דיש בו מים רבים בהצבע יותר לפי ערך הצבע ואם יצבע במי צבע הזאת אין בו תמונת הצבע אינו עושה מראה הצבע הנדרש כלל רק בשמערבו במי צבע אשר מימיו מועטין ואז יש בו תמונת הצבע וע"כ אפילו אם את רואה את ההיתר כאילו אינו דאין בו כח לבטל בפחות ממאתים מ"מ מה בכך הא בלעדו אין בו כדי לאסור ולאו כלום הוא וכל עיקר דיש בו תמונת הצבע הוא רק משום ההיתר ע"כ מותר ובטל האיסור בתוכו משא"כ אם הי' בו כדי לאסור דהיה בו תמונת הצבע במי צבעים הללו ונתערבו ברוב כיון דיש בהאיסור כדי לאסור ורק את

רוצה לבטלו ע"י מי צבעים דרובא בזה רואין את ההיתר כאילו אינו כיון דאין בו מאתי' ולא קאמר ר"י רק במי צבעים אבל לא בכל הניית ערלה כדאמר רבב"מ. ועיי' בתוס' ז"ל במס' ב"ק ד' ק"א ד"ה ולא:

הלכה ב

מאן תנא סיט ר"מ ברם כרבנן הוא סיט הוא פחות מסיט. פי' דלר"מ דקחשיב עשרה דברים דמקדשין וזה אחד מהן משום דסיט הוא דבר חשוב ולא בטל ע"כ נקט סיט אבל לדברי חכמים דעולה בא' ומאתים הוא סיט הוא פחות מסיט דלענין להעלות במאתים אין נ"מ בין סיט לבין פחות מסיט:

ר' יוסי בשם ר' יוחנן צמר הבכור שטרפו בטל ברוב. פי' שנעשה ממנו גוש אחד בטל. וכן איתא במס' ע"ז בירושלמי פ"ה הי"ב דנתבטל ע"י צירוף דמצרף מכולם ועשה אחת מהם ולא דמי להאורג מחוט צמר הבכור דהתם כבר נעשה חוט ונתערב אח"כ באריגה משא"כ ע"י טורף ולא הי' מעולם חוט בפני עצמו ונטרף ביחד ונעשה גוש אחד עם צמר דהיתר בטל ואייתי ר"ח ציפוראה קומי ר"א ליטרא בשמונה ולא הורי דאמר ר' יוסי ולא מתניתא היא האורג מלא הסיט מצמר הבכור בבגד ידלק הבגד כן הגי' במס' כתובות בירושלמי פ"ו וס"ל לר' יוסי דאין לו טעם לחלק בין טריפה לאריגה ע"כ לא הורי לי' להיתירא כר' יוחנן משום הקושיא ממתניתין א"ל אילו איתתבת תמן איתיהבית יאות כן הגי' במס' ע"ז פ"ה הי"ב פי' דר"ח ציפוראה השיב לר' אימי דאין לדחות דברי ר' יוחנן מכח קושיא ממשנה דאילו היית איתותבת תמן ר"ל בהישיבה של ר' יוחנן איתיהבית יאות פי' דהיית נותן היאות לר' יוחנן דהיה מסביר לך דלא דמי טירוף לאריגה. ונחלקו בזה ר"ח ציפוראה ור"א אם פסקינן כר' יוחנן בשקשה לן מן המשנה או לא. וכההיא דאמר רבא לר"פ ור"ה ברי' דר"י אי יקשה לכם על דברי לא תחלקו עלי אלא תאמרו לי דלמא אמינא לכו טעמא עיי' במס' ב"ב דף ק"ל ע"ב. ובירושלמי פליגי אליבא דר' יוחנן אם דחינן דבריו מכח קושיא מן מתניתא או לא. ובדין הזה דצמר בכור מצינו הפלוגתא הזאת בכאן פליג ר"ח ציפוראה עם ר"א ובמס' ע"ז פליג ר' יעקב עם ר' יוסי בזה וקאמר ר' יעקב לר"י בלשון אחר אילו אמר תנא קמן איתיהבית יאות ר"ל אילו הי' אמר ר' יוחנן דקרי לי' תנא לקמן ר"ל לפנינו איתיהבית לו יאות ועיי' בתוס' ותמצא שכן הוא הפי' האמתי:

ר' יוסי בשם ר' יוחנן הדא דתימר בקדשים שיש להן מתירין. ולפיכך מקדש בכ"ש דדשיל"מ אפילו באלף לא בטל ופריך מבכור הא בכור לאו כמוקדשין שיש להן מתירין הוא בתמי' נראה לפענ"ד דה"פ דר"י בשם ר"י מוקי להההיא דמוקדשין בקדשים שיש

להן מתירין לפיכך מקדש בכ"ש ע"ז פריך מבכור דלמה צריך סיט ובכור לאו כמוקדשין שיש להן מתירין הוא בתמי' ר"ל הא בבכור נמי משכחת לה שיש לו מתירין כגון בעל מום אי שחיט לי' גיזתו מותר דס"ל להירושלמי כאוקימתא הראשונה בבבלי במסכת בכורות דף כ"ה ע"ב דבשחט לבעל מום ניתר הגיזה שנתלש ממנו מחיים ולא כהמסקנא בדף כ"ו ע"א דאפילו בנשחט אסור וכ"כ בס' משנה ראשונה א"כ למה מחלק בין בכור למוקדשין ליפלוג וליתני בדידי' בבכור גופי' דאימתי בעינן מלא סיט הנ"מ בתם אבל בבעל מום מקדש בכ"ש משום שיש לו היתר בשחיטה א"ו דמיירי כולהו בקדשים שאין להם פדיון ובזה מחולק בין בכור לשאר קדשים דבבכור דאין לו פדיון צריך מלא הסיט אבל קדשים שאין להם פדיון מקדש בכ"ש משום דהוי דבר חשוב אפילו בכ"ש ומסיק הגמ' אית דתני לה בשם ר"מ ר"ל כל הבבא דהאורג מלא הסיט מצמר בכור בבגד ר"מ תני לה ולא רבנן ואית דלא תני לה בשם ר"מ ור"ל דד"ה הוא דלא שייך ביה ביטול [כדכתב המ"ל ז"ל בפ"ב מה' מטמאי משכב ומושב דלא שייך ביטול בבגד משום דהוי כטומאת משא דלא שייך בי' ביטול עיי"ש] ופריך הגמ' למאן דתני בשם ר"מ ניחא דעשרה דברים מקדשין כדפי' התוס' ז"ל במס' זבחים דף ע"ב ע"א דבגד שצבעו דס"ל לר"מ כולן ידלוקו א' וצובע מלא הסיט ב' והאורג מלא הסיט ג' וחבילי תלתן ד' וששה דברים דקחשיב במתניתין הרי עשרה ונמצא דהאורג הוא עשירי אבל למ"ד דלא תני בשם ר"מ קשה מאי הוא דבר העשירי ומשני ככרות של בעה"ב כר"ע עיי' בהתוס' ז"ל הנ"ל ועפ"י דברינו מובן הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' בכורות הי"ג ומתורץ קושית הראב"ד ז"ל:

הלכה ג

אבא בר ירמי' כהנא בר ירמי' בשם שמואל ר' בא ר"ח בשם ר' יוחנן גידולי ערלה שעיממו הרי אלו מותרות. קס"ד כגון שהוסק בו תנור חדש דהוי התנור גידולי ערלה דדמי לקדירה נצרפת בכבשן כדפרש"י ז"ל במס' פסחים דף כ"ז עיי"ש וס"ל דגידולי ערלה מותרות ע"ז מקשה ולאו מתניתא היא חדש יותץ ישן יוצן ולא מהני עימום רק בישן דלא הוי גידולי ערלה אבל בחדש דהוי גידולי ערלה לא מהני יוצן אלא יותץ ולא מהני עימום ע"ז אמר ר"ח לית כאן תיבות לית כאן בכל הש"ס הוא כמו בבבלי סמי מכאן וכזה איתא פעמים רבות ר"ל דסמי מכאן הדין הזה דהא לא משכחת לה האי דינא כלל בגידולי ערלה דמהני עימום ע"ז אמר ר' מנא אית כאן דשפיר שייך האי דינא דגידולי ערלה עוממות מותרות ולא דמי לתנור חדש דלא מהני יוצן דהכא מיירי שהביא עצים לחים ונגבו בקליפי ערלה והוי הגידולים מה שנתייבשו העצים ע"י הערלה בזה שפיר מותר ולא דמי לתנור חדש

דהתם כל עיקר קיומו הוא ע"י הערלה אבל באופן זה שנתייבשו העצים גידולי ערלה כזה מותר בעימום:

הלכה ד

וכמה היא חבילה עשרין וארבע זירין. גי' הגר"א ז"ל בכי"ק עשרים יחור:
ר' יעקב בר אחא אמר מתניתא פליגא על מ"ד דברי ר"מ כל הדברים מקדשין דתנינן תמן ולמה הוזכרו רמוני בדן אלא שיהו מקדשות כ"ש דברי ר"מ ושאר כל הרמונים אין דרכן להימנות רמוני בדן ע"י שהן חביבין כו' כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וקצת בשנו"א ז"ל. פי' דאי תימר כל הדברים מקדשין א"כ אפילו שאר רמונים נמי יקדשו וע"כ דעשרה דוקא ולא יותר דאילו למ"ד כל הדברים מקדשין כל שיש בו חשיבות וששה אלו לאו דווקא המינין הללו אלא כל כיוצא בהן ואילו הכא תנינן בהדיא דמבאר ולמה הוזכרו רמוני בדן ולא מסיק דבאמת רמוני בדן לאו דוקא אלא תפס רמוני בדן וה"ה לכל הדברים חשובין אלא מסיק שיהו מקדשות כ"ש משמע דרמוני בדן דוקא וששה דברים הללו דוקא וע"כ דרק עשרה דברים הוו ששה אלו וארבעה דבמשניות הקודמים:

הלכה ה

או פתוחה בין הסתומות ונסתמה צריכות שיעור אחר. ר"ל בא' ומאתים דלא נתקדש בכ"ש כיון דהיתה מתחלה פתוחה אזלינן בתר התחלה ובסתומה בין הפתוחות ונפתחה אזלינן בתר השתא ופריך האיך אפשר לפתוחה בין הסתומות ר"ל בשלמא סתומה בין הפתוחות ונפתחה שפיר בטל כיון דהשתא נפתחה נתבטל השתא ומאי איכפת לן על הבתחלה אבל האיך אפשר להאי דין לפתוחה בין הסתומות הא כיון שנסתמה אח"כ ממילא נתקדשו ונאסרות השתא ודמי כאילו נתערבה השתא בסתומות. ומשני דמיירי דלא נסתמה אלא ה"ק דהוי פתוחה אצל החנוני שהיא כסתומה אצל בעה"ב דדרך הבעה"ב לסתום מעט והוי אצלו חשיב סתומה אבל לגבי החנוני אין סתימה מעט חשיב סתומה וצריך סתימה מעליותא וסתימה כהאי לגבי החנוני חשיב פתוחה ולפיכך בטל ומאי דקרי לה סתומה הוא דלגבי בעה"ב הוי סתומה אבל לגבי החנוני הוי חשיבא פתוחה ע"ז מקשה דאי איפשר לומר כן הא קתני ונסתמה משמע דנסתם אח"כ ולא דהוי סתומה אצל בעה"ב ומשני דלשון נסתמה דקתני דמשמע מזה דנתחדש הסתימה ונעשה מפתוחה סתומה רבותא קמ"ל אע"ג דחזר בעה"ב ונטלה אצלו דנתחדש השתא ע"י נטילתו דנעשה מפתוחה סתומה מ"מ כבר נתבטל אצל החנוני דשם לא נחשבת מעולם רק לפתוחה:

הלכה ז

איזהו ספק ערלה. גירסת הגר"א ז"ל בכי"ק ספק כלאי הכרם כרם של כלאי הכרם וירק נמכר חוצה לו בא"י אסור ובסוריא מותר א"ר יודן כו'. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

בכל מושבותיכם בחדש שיצא בחוץ. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

לא תזרע כלאים ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך הקיש כלאי זרעים כו'. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

תני אין עושין עם העכו"ם בכלאים אבל עוקרין עמו. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

מפני שהוא ממעט בעבירה אין עושין עם העכו"ם בכלאים בין כלאי הכרם כו'. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

כך כלאים בחו"ל בכלאי זרעים הא בכלאי הכרם. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

סליק פירקא וכולא מסכתא ברחמי ובסייעתא דשמיא: